

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Üçüncü İçtima

13.8.1339 Pazartesi

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	32	irad edilen nutkun tabı ve neşir edilmesine dair takriri	42
2. — Azayı kiram muamelâtı	32,43,45	2. — Kütahya Mebusu Recep Beyle rüfekasının, Birinci Büyük Millet Meclisinin mesaii mücahidanesinin takdiri hakkında takriri	42
1. — İntihap mazbatalarının tasdikı	32:36, 43,45	3. — İstanbul Mebusu Akçuraoğlu Yusuf Beyle arkadaşlarının, Gazi Paşa Hazretlerinin nutuklarının bastırılarak köyle-re kadar gönderilmesine dair takriri	42
2. — Azayı kiramdan evvelece tahlifi iera ettirilmeyenlerin tahlifi	36	4. — Muş Mebusu Hacı İlyas Sâmî Efendi ile rüfekasının, kahraman ordumuza Büyük Millet Meclisinin şükran ve ihtiramının iysal edilmesi hakkındaki takriri	43
3. — Divanı Riyaset intihabatı (Reis. Reisisani, Reisvekilleri, İdare Âmirleri ve Divan Kâtipleri intihabatı)	36,42:43,44,45:46	5. — İcra Vekilleri muamelâtı	46
3. — Nutuklar	36	1. — Eski İcra Vekilleri Heyetine muvakkaten beyanı itimadedilmesi	46
1. — Meclis Reisliğine intihabolunan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin nutukları	36:42		
2. — Reisisaniliğe intihabolunan Ali Fuad Paşanın nutku	44		
4. — Takrirler	42		
1. — Mentеше Mebusu Yunus Nadi Beyle arkadaşının, Reis Gazi Paşa tarafından			

Bir de Hafız Emin Beyin mazbatası vardır. O da dördüncü şubeye havale edilmiştir.

Efendim şube riyasetlerine ve kâtipliklerine kimler intihabedilmişse onları arz edeceğim.

2. — *Âzayı kiramdan evvelce tahlifi icra edilmeyenlerin tahlifi.*

MUVAKKAT REİS — Efendim müsaade ederseniz geçenlerde ilk Birinci Celsede tahlif merasimi yapılmıştı. O celsede bulunmayan arkadaşlar varsa onların da tahlif merasimini yapalım. Kim tahlif edilmemişse bendenizde kayıtları vardır. Eğer onlardan mevcudolan zevat varsa tahlif edelim. (Rıza Nur Bey (Sinob) tahlif edildi.)

ESAD Ef. (Menteşe) — Sadık klacağımızı ispat ettiniz. Bundan sonra da ispat edersiniz. (Zekâi Bey (Aydın), Safa Bey (Adana), Vehbi Bey (Karesi), Ali Suavi «Şuuri» Bey (Karesi) nin tahlifleri icra olunduktan sonra İsmet Paşa (Malatya) nın resmi tahlifi alkışlar arasında icra olundu.)

(Doktor Hilmi Bey (Malatya), Abidin Bey (Saruhan), Reşad Bey (Saruhan), Mahmud Neditim Bey (Malatya) nın tahlifleri icra kılındı.)

X 3. — *Divanı Riyaset intihabı.*

MUVAKKAT REİS — Efendim ruzname-mizde Divanı Riyaset intihabı vardır. Divanı Riyaset intihabını Nizamnamei Dahilî mucibince şu veçhile yapacağız : Birinci intihap Reis için, ikinci intihap Reisisani için, üçüncü intihap Reisvekilleri, dördüncü intihap İdare Memurları, beşinci intihap Kâtipler içindir. (Gürültüler) Efendim Nizamnamei Dahilî böyle diyor. Şimdi Reis intihabı yapacağız.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Beş kutu koyalım da öyle yapalım.

MUVAKKAT REİS — Efendim Nizamnamei Dahilîde musarrahtır yani ayrı, ayrı yapmaktır.

Dr. FİKRET B. (Ertuğrul) — Yalnız bir kişi yazılacak değil mi efendim?

MUVAKKAT REİS — Evet, şimdi Riyaset intihabı icra edilecektir. Reylerinizi istimal buyurunuz!

(Konya daireyi intihabiyesinden itibaren isimler okunarak reyler toplanmıştır.)

MUVAKKAT REİS — Efendim isimleri okunup da kendileri burada mevcudolmayanların

isimlerini bir daha okuyacağız. Reylerini istimal etmemiş olanlar varsa reylerini istimal etsinler. İstihsalî âra hitam bulmuştur.

(Râsih Efendi (Antalya), Rahmi Bey (Sivas), Mükerrerem Bey (İsparta), tasnifi âraya memur edilmişlerdir.)

MUVAKKAT REİS — Efendim! Riyaset için vukubulan intihapta berveçhi âti âra hâsıl olmuştur; Reye iştirak eden âzayı kiramın adedi (197) dir. Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri (196) rey ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine intihabedilmiştir. (Alkışlar)

RECEB B. (Kütahya) — Paşa Hazretleri, o bir reyin kime aidolduğunu lûtfen ifade buyurur musunuz?

REİS — O bir rey İsmet Paşa Hazretlerine verilmiştir. Affedersiniz okuyamadım.

MUSTAFA FEHMİ Ef. (Bursa) — Onu da belki Paşa Hazretleri vermişlerdir.

(Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri sürekli alkışlar arasında riyaset mevkiine geçmiştir.)

3. — NUTUKLAR

1. — *Meclis Reisiğine intihabolan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin nutukları.*

REİS GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİ — Efendiler! Türkiye Büyük Millet Meclisinin ikinci intihap devresine dâhil olmuş bulunuyoruz. Yeni Meclisimizi teşkil eden Heyeti Celilenizi kemali hürmetle selâmlarım. (Teşekkürler ederiz sesleri) Bu devrei intihabiye, aynı zamanda, yeni Türkiye Devletinin, yeni tarihinde mesut bir intikal zamanına tesadüf ediyor. Bunu memleketimizin, milletimizin sadet ve selâmeti için, Heyeti Âliyenizin muvaffakiyeti için falihayır addediyorum.

Filhakika dört senelik İstiklâl mücahedemiz, milletimizin şanına lâayık bir sulh ile neticelenmiştir. Lozan'da imza edilmiş olan muahedemenin Heyeti Aliyenizin tasdikine iktiran ettiği takdirde bütün mânasiyle hür ve müstakil olarak mesut bir mesai sahasına dâhil olmuş bulunacağız. İstihsal edilen netayici mesudenin muhafazasında Lozan Muahedesinden tefrik edilen meselelerin halli katîsinde ve milletimizi huzur ve refaha nail edecek feyizli hizmetlerde muvaffakiyeti tammenizi bütün kalbimle temenni ederim.

Efendiler! Türkiye Büyük Millet Meclisinin inikadına takaddüm eden faaliyeti milliye devrinde milletimizin naili teveccüh ve itimadı olmuştum. İlk Meclisin Riyasetini ve Kahraman Ordularımızın Başkumandanlığını ifa etmiştim. Bu suret ve sıfat ile Büyük Millî Şereflere mazhar oldum. (Hakkınızdır sesleri) Heyeti Celileniz tarafından Makamı Riyasete intihabedilmeliğim kalbimdeki minnet ve şükran hislerini ikaz eylemiştir. Bu asıl teveccühü millînin yüksek kıymetiyle mütenasip bir surette çalışmaya devam edeceğimi ve sulhün küşadedeceği mesai sahasında da müzaheretinize ve umum milletin itimadına müsteniden - temini muvaffakiyet için bütün kuvayı maddiye ve iradiyemi sarf edeceğimi huzurunuzda, muvacehai millette taahhüd eylerim. (Sürekli alkışlar)

Efendiler! Müntahap ve mutemet Reisiniz olmak şerefi bugün uhdeme bâzı mâruzatta bulunmak vazifesini tahmil ediyor. Bugüne takaddüm eden vaziyet ve vazifelerim itibariyle de bu mâruzatımın hüsnütelâkki buyurulacağını ümid ederim. Bütün teellumat ve ıztırabatını ve bütün huzuru muvaffakiyatını milletle beraber yaşadığımız safahatı eidalin tafsilâtı malûmunuzdur. Ben bu tafsilâtı başlıca üç safha üzerinde hulâsa ve mütalâa edeceğim :

Mondros Mütarekesinden Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve Hükümetinin teessüsüne kadar ve ilk Meclisimizin geçirdiği seneler ve nihayet yeni Meclisimizin dâhil bulunduğu devir.

Öyle zannediyorum ki, bizi bugüne getiren ve bugünün vaziyetini tevlideyliyen millî hâdisatın mühim noktalarını ve yeni vazifelerimizin azamet ve şümülünü bu üç safha ihtiva edebilir. Yeni Türkiye Devletinin küşadeylediği sulh devrinin ilk meclisi olan Heyeti Celileniz muvacehesinde âfil ve münkarız Osmanlı İmparatorluğundan ve onun son büyük hâdisesi olan Harbî Umumiden bahsetmeyi bilüzum addediyorum.

Onun için sözlerime Mondros Mütarekesinden başlayacağım.

Efendiler!

Mondros Mütarekenamesinin akdinden ilk Millî Meclisimizin küşadına kadar geçen devir bir milletin şeref ve haysiyetine vukubulmuş en ağır tecavüzatın feci maceralarıyla doludur. Malûm olduğu üzere Osmanlı Hükümetiyle müttefikler arasında akdedilmiş olan bu mütareke ferdayı imzasından itibaren düveli galibe tarafından fii-

len ve hükmen parçalandı. İngiliz, Fransız, İtalyan, istilâ orduları vatanımızın aziz parçalarına göktüler, İstanbul ve Boğazlar düşman kuvayı berriye ve bahriyesine sahai cevelân oldu.

Yunan orduları İzmir rıhtımını kana boyadı... En güzel mamurelerimizi tahribe başladı. Kadın ve çocuklarımız, namus ve iffetimiz ve pek çok meabit, âsar ve âbıdatımız dâhil olduğu halde Türk namı altındaki her şeye tecavüz edildi. Her gün Ayasofya'ya haç asmak tehdidiyle ince hislerimiz rencide edildi. Esirler hakkında bile reva görülmiyen bir cebirle asırların hamulei şerefini omuzlarında taşıyan zâbitlerimiz, düşman zâbitlerine merasimi ihtiramiye ifasına mecbur tutuldu. Timsali namusumuz olan sancağımız hakaret gördü.

Bu meşûm mütarekenin tatbikatına nezaret etmek üzere Anadolu'nun en uera yerlerine kadar tesisi nüfuz eden ecnebi zâbitleri istihbarat şebekeleri namı altındaki fesat ocakları, dahilî düşmanlarımızın teşvikiyle halkımıza hatıra gelmiyen zulüm ve hakaretleri reva gördüler. Hükümetin nüfuzu, milletin haysiyeti bu müteceviz zâbitlerin elinde bâziçe oldu.

Hulâsa, Türklüğün viedanı müthiş bir imtihan karşısında kaldı. Bu nihayeti gelmiyen tecavüzatın vâsil olacağı neticeyi, bu neticenin feaatini idrak etmemek mümkün değildi. Tarihin ve ananın sevki ile vatanın tahtı şehametinde oturan Osmanlı Padişahı ve Halife ve onun Hükümeti ise yalnız şahsi ve hasis menfaatlerini temin için tamamiyle düşmanlara teslimi nefseylemişti... Vatana hiyanet hususunda onlara peyrev olmuştu.

Vaziyet tamamen ümitsiz görünüyordu. Düşmanların kuvvet ve kudreti ezici, felâketî, azîm ve nakabili tahammüldü. Her halde esaret veya ölümden birini tercih eylemek mecburiyeti karşısında bulunuyorduk. Hürriyet ve İstiklâl için dünyada hiçbir milletin karşı karşıya bulunmadığı müşkülât ile mücadele etmek lâzımgeliyordu. Erbabı idrak, manzaranın maglûp bir Devletin tâyini mukadderatı hududundan çıktığını gördü. Galip devletlerce Osmanlı Devletinin içkırızı katısına karar verildiğini anlamakta müşkülât kalmadı.

Hakikaten Türkiye halkının haysiyet ve şerefine riayete asla lüzum görülmiyor, onu tah-

tı esarete almak, Türkiye'yi taksim etmek ameliyesine mâni tasavvur edilmiyordu.

Halkta bir intibah başlamıştı. Memleketin bazı taraflarında muhtelif unvanlar altında cemiyetler teşekkül ediyor ve düşmanlara karşı bizzat millet tarafından müsellâh müdafaanın esasları kuruluyordu. Garpta, Şarkta yapılan kongreler umumi intibahı teşdidetti. Nihayet Sivas Umumi Kongresi muayyen noktalar üzerinde, bâriz prensipler dairesinde muhtelif millî teşkilâtı «Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti» namı altında tensik ve teşmil ederek kuvayı umumiyeyi milleti tevhideyledi.

Efendiler! Şayanı dikkat bir ciddiyet ve şümül kesbeden bu mesai, düşmanların, bilhassa Padişah ve Halife olan zatın mukabil tedbirini intacetti. Harekâtı Milliye müteşebbisleri hakkında takibat emirleri verildi. Tenkil tedabirinin tatbikatı fiiliyesine geçildi. Düşmanlar karşısında aciz ve zilleti kabul eden Saray ve Hükümeti bütün bakıyei şevketiyle, bütün vesaiti sefilesiyle intihabı milliyi öldürmek, hakkına ve namusuna tecavüz edenler aleyhinde milleti mücahededen menetmek istiyor, memleketi parçalatmak için düşmana piştarlık ediyordu.

Fakat Efendiler! Sivas Kongresini yapanların azmi katî ve millete istinadı kuvvetli idi. Bimuhaba mesaiye devam olundu.

Evvelâ mebus intihabı ve Meclisin inikadı temin edildi. Bu suretle millet mevcudiyetini ispat için ilk esashı muvaffakiyetini istibdata karşı ihraz etmiş oldu.

Efendiler! Sarayın ve Hükümetin vatan ve millet aleyhine müteveccih bütün bu cinayata rağmen millet yine Padişah ve Halifeyi kurtarmak ve Osmanlı Devletini ihya etmek için tam bir hulûs ile çalıştı ve intihabedilen mebusların Osmanlı Hükümetinin kanunları dairesinde içtimasını temin ile iktifa etti. Mebusların eenebi süngüleri altından mutlak bir istiklâli fikirle ifayı vazife eylemelerine imkân olmayacağı bedihi iken henüz ekseriyete şâmil olan tereddüt ve satıhbînane mülâhazatı Meclisin, maalesef İstanbul'da içtimasına muvafakatini zaruri kıldı.

Efendiler!

Düşmanlarca ve Babiâlice İstanbul'da bulunacak bir Meclisin mütecellidane hareketi muhtemel görülmüyordu. Onlar nazarında bu Meclisin içtimaiyle artık Anadolu'da bir teşekkülü

milliye meydan bırakılmıyacak ve heyecanı millî bu suretle teskin edildikten sonra fâcia yine devam edecekti. Bu hakikatı görenler Anadolu'daki mesaii mücahidaneye devam ettiler. Bu sayede Anadolu teşkilâtı taazzuv ediyor, kuvvetleniyordu. Anadolu'ya istinadeden Meclis de gayrimüsait vaziyetine rağmen vazifesine devam ediyordu.

Bu vaziyet düşmanlar için müsait bir manzara arz etmiyordu. İğfalkâr tedabirle naili maksad olmaktan nevmî kalan düşmanlar; kararlarını açıkça verdiler ve 16 Mart 1336 da İstanbul'un işgali fecii vukubuldu. Osmanlı Devletinin hayatına fiilen hâtime verildi. Bu hâdisе Anadolu'da çalışanlar için gayrimuntazar değildi. Artık Osmanlı Devletini kurtarmak ve onun sayei imâmında vatanın halâsını, milletin istiklâlini temin etmek imkânı külliyen zâil olmuş bulunuyordu.

Millî bir Meclisin içtimaa daveti bir emrizaruri haline girdi. Nihayet 23 Nisan 1336 tarihinde bugün toplandığımız bu salondan Heyeti Celilenize selef olan Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi içtima eyledi.

Türkiye tarihinde daima yüksek bir mevkii şeref muhafaza edecek ve ahfadın takdiratını kazanacak olan ilk Meclisimiz milletin kendi mukadderatına bizzat vâziulyed olduğunu ilân etti. Hâkimiyeti Milliye esasatını düsturu harekât ittihaz etti ve kuvvetli bir Halk Hükümetinin esasını yaz'eyledi. (Şiddetli alkışlar)

Efendiler! Anadolu'da yeniden Millî bir Devletin kurulması milletimizin rüşt kıyasetini gösteren şayanı takdir bir eseri intibah idi. Fakat düşmanlarla beraber Padişah ve Halife olan zat, bundan memnûn olmadı. Paris'te imza ettikleri Sevr Muahedelerini cebren millete kabul ettirmek için müşterek tedabir aldılar. Anadolu'nun millî heyecanlarını bastırmak için müracaat olunmadık şeytanet bırakmadılar.

Bir taraftan dini siyasete alet ittihaz ederek Anadolu mücahitlerini i'dama mahkûm ettiler. Ahaliyi mahut fetvalarla mukateleveye teşvik eylediler. Bir taraftan da bazı pespayelerin ceplerini doldurarak Kuvayı İnzabatiye veya Hilâfet ordusu namıyla üzerimize saldırdılar. Sâf ve mâsum halkı birçok tasniat ile iğfal ederek dâhilde yer yer isyan ateşleri yaktırdılar.

Efendiler! İlk Meclisimizin küşadı günü İstanbul'dan idare olunan kıyam, Ankara'nın sekiz saat mesafesine kadar gelmiş bulunuyordu. Sam-

sun ve havalisinde siyasi ve zalim bir isyan, bütün muhita hâkim olmak istidadını gösteriyordu. Vatânın Şarkı, Garbı ve Cenubu düşman ateşleri içinde yanıyordu. İşte mebdei hareketimizdeki manzara!.

Muhterem efendiler! Bugünkü parlak neticeye vüsul kolay olmadı. Mebdei hareket ile noktai muvasalat arasındaki mesafenin azametini ve istimal edilen zamanın azlığını nazarı dikkati âlinize arz etmek isterim.

Bu husustaki hâtıramızı daima kuvvetle muhafaza edelim. Çünkü bu, bizim için müstakbel mesaimizde azim ve metanet menbaıdır.

Efendiler! Mütalâatımın ikinci safhasına geçerken arz edeyim ki, selefiniz olan Meclisi Âli ilk günlerin dehşeti karşısında meftûr olmadı. Milletten aldığı büyük salâhiyet ve kudretle vazifesine devam etti. Yeni Devletin Hükümeti celâdetle mücadeleye atıldı. Teşvikata kurban olan halk dairei mâsumiyete irca edildi. Topsuz, tüfeksiz, cephanesiz, vasıtasız enkaz haline getirilmiş olan ordu ihya edildi.

İlk mücadele günlerinde elim bir ıztırar ile vücuda getirilen gayrimuntazam kuvvetler derhal kuvayı nizamiyeye kalbedildi.

Bu intikali, menafi ve mülâhazatına münafi bulunan bâzı müfrezelerin ihanetkârane mukavemeti kal' olundu, tali' ve huzuru memleket, muntazam bir ordunun yediemanetine tevdi edildi.

Efendiler! Millî ordunun daha ilk teşkili günlerinde gördüğü büyük ve kıymetli hizmetler, milletin daima hatırınaşanı minnet ve şükranı olacaktır. (Şiddetli alkışlar)

Yekdiğerini takiben faik düşmanlara karşı istihsal edilen Ermenistan zaferi, Birinci İnönü zaferi, İkinci İnönü zaferi ve Cenup Cephesi muharebatında gösterilen fedakârane mukavemet safhaları, Millî ordunun tarihi şerefinde ilk kıymetli hâdiseler olarak daima parlaklığını muhafaza edecektir. (Alkışlar)

Efendiler! Mücadele seneleri takibettikçe genç ordumuz şehamet temelleri üzerinde mütemadiyen yükseldi. İradei milliyenin tevehîh ettiği en mühim vazaifi kahramanane ifa kudret ve haşmetini gösterdi. Ankara'ya yürüyen mağrur Yunan ordusunu Sakarya Meydan Muharebesinde mağlûp ve ricatâ mecbur etti. Nihayet teknil Yunan Asyayı - Suğra ordusunu Afyon

Karahisar - Dumlupınar Meydan Muharebesinde tamamen boğdu ve bütün aksamiyle Anadolu topraklarına serdi, imha etti. (Şiddetli alkışlar) Her safhası vatan için, tarihi millimiz için, ahfat ve ensalimiz için şerefli hâdiselerle dolu büyük bir menkıbeî celâdet teşkil eden Anadolu muharebelerinin heyacanbahş tafsilâtını lisanı tarihe terk ediyorum.

Fakat efendiler! Millet; milletin ruhu sanatı, musikisi, edebiyatı ve bütün bediiyatı bu kutsi cidalin İlâhi teranelerini müeyyit bir vatan aşkının vecitleriyle daima terennüm etmelidir. (Alkışlar)

Efendiler!

Arz eylediğim, vekayii harbiyeye, pek mühim siyasi faaliyetlerimiz tarafuk etmiştir. Ezcümle Ruslarla eyleyvm ahkâmı cari bir Dostluk Muahedenamesini akdettik; Ukrayna, Gürcistan, Azerbaycan ve Afganistan ile de aynı mahiyette muahedeler akdeyledik. Şark Cephesinde kazandığımız zafer neticesinde Ermenilerle musalâha yaptık.

O zaman Garp Devletleriyle temasımıza gelince : Yalnız Fransızlarla mahdut şeraiti ihtiva eden Ankara itilâfını yapabildik. Halbuki her büyük muharebeden evvel veyahut sonra istihsalî sulh için samimanâne çalıştığımız halde müracaatlerimiz ya retle veyahut istiskal ile mukabele gördü.

Efendiler!

Ne yapalım ki, kuvayı maddiye ile müeyyed olmayan hakların akamete mahkûmiyetini ifade eden kaidei külliyeî ezeliye, bizim hakkımızda müsamahakâr bir istisna göstermedi. Milletin iradesi, fiilî ve katî bir zaferin timsali halinde teşahhus etmedikçe perii sulh, aguşu huzurunu bize açmadı.

Efendiler!

İlk Meclisimiz memleketi düşman ayaklarından kurtarmak, milleti hayatbahş bir sulha götürmek gayesine yürürken aynı zamanda yeni Türkiye Devletinin bünyanını tesis ve tarsin ediyordu. Bu maksatla kanunlar vaz'etti, kararlar ittihaz etti, Devletin muhtelif şubatının ihtiyaç gösterdiği bir haylî mesaili de halletti.

Efendiler!

Giden Meclis - vaziyeti dahiliyemizi ve harekâtı askeriyemizi teşviş ve sulhumuzu işkâlden geri durmamış olan bâzı mahdut kimselerin vü-

çuduna rağmen - vazifesini hüsnüifa etmiş ve sureti umumiyede vatan ve millet için mucibi halâs ve hayat olmuştur. (Alkışlar)

Muhterem efendiler!

Dört senelik mesaiden sonra son ve katî muzaferiyetimiz üzerine Mudanya Mukavelei Askeriyesi yapıldı. Ve sulh müzakeratı devresine geçildi. Bu müzakeratın cereyanında da tesadüf ettiğimiz müşkülât pek çoktur. Fakat, ben bunu pek tabii buluyorum. Çünkü bu sulh müzakeratında tesviye olunan hesabat dört senelik değil dört yüz senelik bir devrin mirası seyyiatı idi. (Doğru sesleri)

Hakikaten Osmanlı İmparatorluğu en haşmetli, azametli ve kuvvetli devirlerinden itibaren milletin istiklâli zararına, menafii hayatıyesi zararına o kadar çok şey feda edilmiş idi ki netice yalnız kendisinin mahıv ve munkariz olmasından ibaret kalmadı, belki kendinden sonra da memleketin sahibi hakikisi olan milleti ispatı hak ve mevcudiyet için azîm müşkülâta mâruz bıraktı. (Çok doğru sesleri)

Müşkülât, muvafakiyetle iktiham olundu. Binnetice imza olunan muahede Heyeti Celilenizin manzur ve malûmu olacaktır. Ben burada yalnız bugüne kadar olan mesai ile onun neticelerini hulâsa etmek isterim.

Efendiler, Şarkta Trabzonu, Cenupta Adana'yı itiva edecek büyük Ermenistan'dan eser kalmamıştır. Ermeniler, tabii olan hudutları dâhilinde bırakılmıştır. 1293 seferinde Türk vatanından cebren ayrılan Elviye Selâse tekrar sancılarımız altına alınmıştır. (Alkışlar) Şimalde Karadenizin en güzel ve en zengin sahilleri üzerinde tesis edilmek istenilen Pontüs Hükümeti taraftarları ile beraber tamamen bertaraf edilmiştir. (Alkışlar) Cenupta nüfuz mıntakaları unvanı altında memleketimizi parçalamak ümitleri kâmilen kırılmış ve milletin azim ve celâdeti karşısında Türkiye'yi parçalamanın ham bir hayal olduğu kabul ettirilmiştir. (Alkışlar) Türkiye'ye, her medenî memleketin müstefidolduğu haklar tanıtılmıştır. (Alkışlar) Yine Cenupta servet ve kabiliyeti itibariyle vatanımızın en parlak bir ümidi olan Adana ve onun gibi birçok güzel şehirlerimiz, muztarip oldukları istilâdan kurtarılmıştır.

Garpte en mamur yerlerimiz, İzmir ve Bursa gibi şehirlerimize Paşaeli ve tarihî Edirnemiz

ve dünyanın iştiyakını celbeden güzel İstanbulumuz esaret ve işgal boyunduruğundan kurtarılmıştır. Bundan maada bizi diğer medenî milletler sırasından geri bıraktıran adli, siyasi, iktisadi ve malî zincirler kırılmıştır, parçalanmıştır. (Bravo sesleri, alkışlar)

Efendiler! Bugüne kadar istihsal eylediğimiz muvaffakiyet, bize ancak terakki ve medeniyete doğru bir yol açmıştır. Yoksa terakki ve medeniyete henüz isal etmiş değildir. Bize ve ahfadımızla düşen vazife bu yol üzerinde tereddütsüz ilerlemektir. (Bravo sesleri, alkışlar)

Şurasını hatırdan çıkarmamalıdır ki bu kadar fedakârlıkların semeresini elimizden çıkarmamak ve geçen musibet ve felâketlerin bir daha avdetini garimümkün kılacak tedabiri almak bizim için her günün düşüncesi olmalıdır. Fakat emin olalım ki, bunun için kuru bir dikkat ve teyakkuz sâfdilâne bir kıskançlık kâfi değildir.

Efendiler! Asırlarca devam eden bir suidarenin bu nesle tahmil eylediği vazaif, tadadedilemeyecek tenevvü ve müşkülât arz eylemektedir. Bu sebeple yapmaya mecbur olduğumuz mühim ve çok işleri sâlim ve neticebahş bir sisteme raptetmek mecburiyetindeyiz. Mahdut vesaitle büyük işler görmenin tecrübe olunan yegâne usulü, kuvvetlerimizi dağıtmamak, vesâiti mevcudenin kısmı âzamnı gayelerimizden en mühim olanlar üzerinde teksif etmektir. Şüphesiz dâhil olacağımız sulh devrinde bütçemizin bahşedeceği müsaadeyi evvelemirde yeni Devletimizin temini bekasına, şevket ve kudretle ebet karar olmasına hasredeceğiz; fakat bunun için esas olan bâzı noktalar vardır ki onları daima göz önünde tutmalıyız! Benim, ilk vâridihatırım olan mühim nokta asayıştır.

Efendiler! Hükümetin hikmeti mevcudiyeti, memleketin asayişini, milletin huzur ve rahatını temin eylemektir. Bütün memlekette müstakar bir asayişin füyuzatı hükümran olmalıdır.

Millet, vâsi bir huzur ve emniyet içinde müsterih bulunmalıdır. Memleketimizin her hangi bir köşesinde halkın emniyetini, Devletin vahdet ve asayişini ihlâl tasaddi edenler Devletin bütün kuvvetlerini karşılarda bulmalıdırlar. (Alkışlar) Sonra efendiler!...

Türkiye Devletinin istiklâli mukaddestir. O, ebediyen müemmen ve masun olmalıdır.

İstiklâli Devletin, hayatı millet ve memleketin hârisi yegânesi ise Kahraman Ordumuzdur. Binaenaleyh teşkilâtı askëriyemizin itina-yı mahsusla tanzim ve îlâsı en mühim esaslardandır.

Efendiler! Bugün vâsıl olduğumuz sulhun, sulhu ebedî olacağına inanmak, eibette safdil-lik olur. (Çok doğru sesleri) Bu, o kadar mü-him bir hakikattır ki ondan bir an bile gaf-let, millet'in bütün hayatını tehlikeye ilka eder.

Şüphesiz hukukumuz, şeref ve hayysiyeti-mize hürmet edildikçe mütekabil hürmette ka-tiyen kusur etmiyeceğiz. Fayat ne çare ki za-yıf olanların hukukuna hürmetin noksan oldu-ğu veya hiç hürmet edilmediğini çok acı tecrübe-lerle öğrendik. Onun için efendiler, bütün ihti-malâtın talebedeği hazırlıkları yapmakta asla teahhur edemeyiz. (Bravo sesleri)

Efendiler,

Memleketin dahilî ve haricî emniyeti es-babı istikmal edilirken usuli adlimizin süra-ti mümkün ile islahına ehemmiyeti mah-susa atfolunmalıdır. (Çok doğru sesleri) Nafia, iktisad ve maarif umurunun ne kadar ha-yati olduğunu, millet'in muvafakiyetini, refah ve saadetini temin hususunda ne kadar müstacel ve mübren bulunduğunu takdir buyurursunuz.

Efendiler,

Millete karşı, mütaahhid olduğumuz ve her biri başlıbaşına haizi ehemmiyet sair bileümle mesaili amelî ve ilmî usüller dairesinde halle te-vessül eylemek cümle vazaimizdendir.

Münesebatı hariciyemiz hakkında fazla bir şey söylemeye lüzum görmüyorum. Bu husustaki katî şiarımız cihanea malûm olmuştur. Bütün koşullarımızla diğer devletlerle dostane geçin-me ve mütekabil hürmet ve vefakârlığa müstenit siyasetimizin devam edeceğine şüphe yoktur. Şu-rasını tavzih etmek isterim ki sulh devrine ha-kiki bir samimiyetle ve ciddî bir sükûn arzusiyle giriyoruz.

Heyeti Aliyenizin dinlemek lütfunda bulun-duğunuz bütün bu mütalâatıma, müsaade buyu-rursanız birkaç söz daha ilâve edeyim. (Buyu-run sesleri)

Efendiler! Bir an için teferruattan tecer-rütte vatan dediğimiz kutsi mevcudiyete umumi

bir nazarla bakalım. Onun hayat namına, um-ran namına her mazhariyetten mahrum bir siyah toprak sahasından ibaret bırakılmış olduğunu görürüz. O siyah toprak sahasının altında defi-neler ve üstünde asıl ve kahraman bir millet ya-sıyor. (Sürekli alkışlar) İşte biz, bütün bu uzun ve tahammülü müşkül mücadeleleri bu âziz mirası ecdadın hür ve müstakil sahibi olduğ-u-muzu ve ilelebedolacağımızı ispat için yapmış bu-lunuyoruz. Vatannın ve istiklâli milletin masuni-yeti namına yapmış bulunuyoruz. Bundan son-raki faaliyetlerimizin de hedefi aslisi aynı ma-suniyetin ve huzur ve emniyetin temin ve teyidi olacaktır.

Bu sayede memleketimizi mamur ve halkı-mızı mes'ut ve mürehfeh edeceğiz. (İnşallah sesleri) Ümidimiz, azmimiz ve bilhassa mille-timizin ve Meclisi Âlinizin göstereceği vahdet ve tesanüt terakki ve medeniyet yolundaki mesa-imizde elbette zâmini muvaffakiyet olacaktır.

Muhterem arkadaşlar! mâruzatıma hitam ver-medem evvel cümlelerinizi büyük bir vazifenin ifa-sına davet etmek istiyorum. Geçirdiğimiz bu-hranlı günlerin şerefli kahramanlarını hep bera-ber takdis edelim. (Alkışlar)

Onlar arasında muharebe meydanlarında düş-man silâhiyle göğüsleri delinmiş bahtiyarlar ol-duğu gibi yangınlarda, ateşlerde yakılmış bed-baht çocuklar, kadınlar ve ihtiyarlar vardır.

Onlar arasında namuslarına tecavüz edilmiş, ebediyen ağlamaya mahkûm genç kızlar da var-dır

Onlar arasında yurtlarını kaybetmiş aileler, evlâtlarını gömmüş analar vardır, ve yine onlar arasında muharebedeki vazifei namusunu şeref-le ifa ederek bugün memleketlerine dönmüş ga-ziler vardır.

Onlardan câm - ı şehadetî nûş etmiş olanla-rın ruhlarına fâtihalar ithaf edelim.

(Kaâmen fâtiha ithaf olundu.)

Efendiler! Bugün bihakkin iftihar edebi-leceğimiz bütün muvafakiyatın sırrı yeni Tür-kiye Devletinin bünyanındadır.

Filhakika Türkiye Devletinin, bu yeni mü-essesenin istinadeylediği esaslar mahiyet itiba-riyle kendine takaaddüm eden tarihî müesseseler-in esaslarından başkadır.

Bunu bir kelime ile ifade etmek lâzımgelir-se diyebiliriz ki, yeni Türkiye Devleti bir Halk

Devletidir, halkın Devletidir. Müessesatı ma-ziye ise bir şahıs Devleti idi, eşhasın Devleti idi.

Bir milletin sahai âlemden tamamen silinmesi için bir milletin mecmuai beshariyette tamamen inhilâl ettirilebilmesi için Tufanı Nuh kadar harikulâde masaip ve hâdisat lâzımdır. Fakat eşhas, kendiliğinden mahkûmu züldür. Binaenaleyh halk müessesesi ile şahıs müessesesi arasında hayat ve zeval nispetleri de bunun aynıdır. (Alkışlar)

Efendiler! Dünyanın bellibaşlı milletlerini esaretten kurtararak hâkimiyetlerine kavuşturan büyük fikir cereyanları, köhne müessesata ümit bağlayanların, gürümüş idare usullerinde reha kuvveti arıyanların biamân düşmanıdır.

Avusturya, Almanya, Rusya ve hattâ dünyanın en muhafazakâr bir medeniyetine mensup Çin İpparatorlukları o büyük fikir cereyanının kahhar sademeleriyle, gözlerimizin önünde, devrilmiştir.

İşte efendiler, yeni Türkiye Devleti de cihana hâkim o büyük ve kaadir fikrin Türkiye'de tecellisidir, tahaakkukudur.

Cihanın içtimai ve siyasi icabatından doğan ve binlerce senedir Türk tarihinin neticei tekâmülü olan Devletimiz, devam ve istikrarın bütün evsaf ve şeraitini haizdir.

Efendiler bu şeraitin mesut inkişafını teminde, Heyeti Celilenizin mazharı muvaffakiyet olmasını Cenabı Haktan niyaz ederim. (Sürekli ve şiddetli alkışlar)

REİS — Efendiler! Ruznamede Reisisani intihabı vardır. Fakat oraya geçmeden evvel birkaç takrir var. Müsaade buyurursanız bunları okuyalım.

4. — TAKRİRLER

1. — *Menteşe Mebusu Yunus Nâdi Beyle arkadaşının, Reis Gazi Paşa tarafından iradedilen nutkun tabı ve neşredilmesine dair takriri*

Riyaseti Celileye

İrat buyurulan nutku Riyasetpenahinin tabı ve neşrini Heyeti Celileye teklif ederiz.

13 Ağustos 1339

Menteşe Mebusu
Yunus Nâdi

Gelibou Mebusu
Celâl Nuri

2. — *Kütahya Mebusu Recep Beyle rüfekaşının, Birinci Büyük Millet Meclisinin mesai mücahedanesinin takdiri hakkında takriri*

Riyaseti Celileye

Memleketi düşman ayaklarından kurtararak şerefli bir sulha isal etmekten ibaret olan vazifesini şayanı takdir bir azim ile ifa etmiş ve aynı zamanda Milli Devletimizin temelini kurmuş olan Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin mesai mücahedanesini takdiren Heyeti Umumiyece karar itasını ve bu suretle selâfi Muhteremimiz hakkında lâzimei kadirşinasinin ifasını teklif eyleriz.

13.8.1339

Kütahya Mebusu
Receb
Dersim Mebusu
Feridun Fikri

İstanbul Mebusu
Akçuraoğlu Yusuf
Antalya Mebusu
Murad

3. — *İstanbul Mebusu Akçuraoğlu Yusuf Beyle arkadaşlarının, Gazi Paşa Hazretlerinin nutuklarının bastırılarak köylere kadar gönderilmesine dair takriri*

Riyaseti Celileye

Reisimiz Gazi Paşa Hazretlerinin şu kıymetli tarihî nutuklarının kâfi miktarda tabettirilerek köylere kadar neşir ve tâlikini teklif ederiz.

13 Ağustos 1339

İstanbul Mebusu
Akçuraoğlu Yusuf
Konya Mebusu
Mustafa
Zonguldak Mebusu
Tunalı Hilmi

İstanbul Mebusu
Fevzi
Ertuğrul Mebusu
Rasim
Konya
Tevfik

Kastamonu
Veled Celebi
Urfa
Safvet
Konya
Naim

Antalya
Râsih
Kütahya
Receb

Biga
Rifat
Dersim
Feridun Fikri
Konya
Kâzım Hüsnü

REİS — Efendim! Bu takrirlerden ikisi nutkun tabı ve teksirine dairdir. Kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Diğeri selâfi Celiliniz olan Meclisin takdini karara almayı kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Efendim! Reisisani intihabı için lütfen reylerinizi istimal buyurunuz.

(Urfa dairei intihabiyesinden istihsalî âraya başlandı.)